

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ। ਇਹ, ਪੰਨਾ ੩੫੯ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦਾ, ਕੁਲ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਚੌਥਾ ਸਰੂਪ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ, ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੀਝਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣ ਲਈ, ਜੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ, **ਭਾਵਨਾ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਮਰਣ, ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ** ਅਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ **ਸਮੱਰਪਣ**, ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ, ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਕੂੜਾ ਅਤੇ ਵਿਅਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇੱਤਰ, ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਕੇ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮਿਟੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛਡ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਹੈ - '**ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਲਾਈਐ ਕਾਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੀਗਾਰੁ॥ ਖੇਹੁ ਖੇਹ ਰਲਾਈਐ ਛੇਡਿ ਚਲੈ ਘਰ ਬਾਰੁ॥**', ਪੰਨਾ ੬੩. ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸਤਰੀ, ਵਖ ਵਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿੰਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਮਿਟੀ ਰੂਪ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ, ਫੁਲ ਫੁਲ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ, ਸਿਰਫ਼ ਕਾਮ ਵਿਕਾਰ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨਾਂ, ਉਸ ਲਈ ਹਿਰਦਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ, ਸਭ ਸੁੰਢੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ - '**ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ॥.. ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ॥**', ਪੰਨਾ ੧੧੬੩. ਸੰਧੂਰ ਵਰਗੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਾਰੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹੁਤਾ ਇਸਤਰੀ, ਸੁਆਰ ਸੁਆਰ ਕੇ ਪਟੀਆਂ ਗੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂਗ ਵਿਚ ਸੰਧੂਰ ਭਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਢਕਵੰਜ, ਪਖੰਡ, ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਝੂਰ ਝੂਰ ਕੇ ਮਰਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ - '**ਮਾਠਿ ਗੁੰਦਾਈ ਪਟੀਆ ਭਰੀਐ ਮਾਗ ਸੰਧੂਰੇ॥ ਅਗੈ ਗਈ ਨ ਮੰਨੀਆ ਮਰਉ ਵਿਸੁਰਿ ਵਿਸੁਰੇ॥**', ਪੰਨਾ ੫੫੮.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਣ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮੁਖ ਮਨੁਖ, ਅਸਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕਰਦੇ, ਉਹ ਇਸ ਜਨਮ ਨੂੰ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੇ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਜੰਮ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ - '**ਮਨਮੁਖਿ ਸੀਗਾਰੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਜਾਸਨਿ ਜਨਮੁ ਸਭੁ ਹਾਰਿ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਸੀਗਾਰੁ**

ਕਰਹਿ ਨਿਤ ਜੰਮਹਿ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ॥ ਸੈਸਾਰੈ ਵਿਚਿ ਸੋਭ ਨ ਪਾਇਨੀ ਅਗੈ ਜਿ ਕਰੇ ਸੁ
ਜਾਣੈ ਕਰਤਾਰੁ॥', ਪੰਨਾ ੯੫੦.

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥

ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥੧॥

ਅਰਥ : ਜੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ, ਸੁਚੇ ਮੋਤੀ ਵਾਂਗ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ ਬਣਾ ਕੇ
ਇਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਹਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਰੇ, ਪਉਣ ਵਰਗੇ, ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਸਿਮਰਣ ਨੂੰ, ਮਨ
ਦੇ ਮੋਤੀ ਨੂੰ ਪਰੋਣ ਲਈ, ਸੂਤਰ ਬਣਾ ਲਵੇ।

ਅਰਥ : ਜੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ, ਖਿਮਾ, ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ
ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਣ ਤੇ, ਉਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।੧।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖੋਲਦਿਆਂ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਜੀਵ
ਇਸਤਰੀ, ਆਪਣਾ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਮੱਰਪਣ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
ਤਾਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ, ਉਸ ਜੀਵ-ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕੇ ਧਾਗੇ ਵਿਚ
ਰੱਲ ਕੇ, ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜਨਾਂ
ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਮ ਆਧਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ ਉਪਜਦਾ
ਹੈ - 'ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਜੇ ਮਰੈ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਾਵੈ ਨਾਰਿ॥ ਇਕਤੁ ਤਾਗੈ ਰਲਿ ਮਿਲੈ ਗਲਿ
ਮੋਤੀਅਨ ਕਾ ਹਾਰੁ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਸੁਖੁ ਉਪਜੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਅਧਾਰ॥', ਪੰਨਾ ੫੮.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਛੱਡ ਕੇ, ਖਿਮਾਂ
ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਧਾਰਣ ਕਰਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ
ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ - 'ਸੂਹਾ ਵੇਸੁ ਸਭੁ ਉਤਾਰਿ ਧਰੇ ਗਲਿ ਪਹਿਰੈ ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ॥
ਪੇਈਐ ਸਾਹੁਰੈ ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਪਾਏ ਤਿਸੁ ਪੂਜ ਕਰੇ ਸਭੁ ਸੈਸਾਰੁ॥', ਪੰਨਾ ੭੮੬.

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ, ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਖਿਮਾ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਭੂ
ਆਪ ਵਸਦਾ ਹੈ - 'ਜਹਾ ਲੋਭੁ ਤਹ ਕਾਲੁ ਹੈ ਜਹਾ ਖਿਮਾ ਤਹ ਆਪ॥', ਪੰਨਾ ੧੩੭੨.

ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥

ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਮੇਰੇ ਲਾਲ, ਸੋਹਣੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮੋਹੀ ਗਈ
ਹਾਂ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਣ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਦਿਸਦੇ।੧।ਰਹਾਉ।

ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪੰਨਾ ੫੭੭ ਤੇ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ
ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ, ਮਾਲਕ ! ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ
ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਕਰਾਂ - 'ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਜੀਉ ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਰਾਮ॥ ਸਭਿ ਗੁਣ
ਤੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੇ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਤੁਧੁ ਸਾਲਾਹੀ॥'

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੋਈ ॥

ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥੨॥

ਅਰਥ : ਤੂੰ 'ਹਰਿ ਹਰਿ', ਭਾਵ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ... ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ
ਗਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਅਤੇ ਦਾਮੋਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਹੀ ਦੰਦਾਸਾ ਵਰਤ।

'ਦਾਮੋਦਰ' ਸ਼ਬਦ 'ਦਾਮ' + 'ਉਦਰ' ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। 'ਦਾਮ', ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਉਦਰ' ਪੇਟ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਤਾ ਜਸੋਦਾ ਨੇ, ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚੋਜਾਂ ਤੋਂ ਔਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਦੁਆਲੇ, ਰਸੀ ਲਪੇਟ ਕੇ ਉੱਖਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਦਾਮੋਦਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ-ਜੋਤਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਨਾਂ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਲਈ ਵਰਤ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ : ਆਪਣੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਕੰਗਣ ਪਹਿਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਰ ਵਕਤ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਸੀ ਰਹੇਗੀ।੨।

**ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥
ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀ ਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥੩॥**

ਅਰਥ : ਹਥਾਂ ਵਿਚ, ਮਧੁ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਪਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹੀ ਰੇਸ਼ਮ ਪਹਿਨ।

'ਮਧੁ' ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਧੁਸੂਦਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਪਟੁ' ਦਾ ਅਰਥ ਰੇਸ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਣੇ ਕਪੜੇ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦਾ ਹੀ ਹਿਸਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੪੭੩ ਤੇ, ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰੇਸ਼ਮ ਵਰਗੇ ਮੁਲਾਇਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰ, ਭਾਵੇਂ, ਗੁੱਦੜ, ਭਾਵ, ਫੁਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ ਵੀ ਪਹਿਨੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਭਲੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ - 'ਜਿਨ੍ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ ਤੇ ਭਲੇ ਸੰਸਾਰਿ॥ ਤਿਨ੍ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਰਬ ਸੇਤੀ ਦੇਖਨੇ ਵੀਚਾਰਿ॥'

ਅਰਥ : ਹੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ! ਧੀਰਜ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਟੀਆਂ ਬਣਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਸੁਰਮਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈ।੩।

'ਸ੍ਰੀਰੰਗ' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਲਈ, ਮਾਇਆ, ਲਛਮੀ ਦੇ ਪਤੀ ਜਾਣ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ, ਇਥੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈਅ, ਅਦਬ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾ ਕੇ, ਸੁਚਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਨਾਮ ਦਾ ਤੰਬੋਲ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਹੈ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਭੈਅ ਅਦਬ ਅਤੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੇਰੇ ਕੰਗਨ, ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ, ਭਾਵ, ਹੋਰ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ' - 'ਸਤੁ ਸੀਗਾਰੁ ਭਉ ਅੰਜਨੁ ਪਾਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਤੰਬੋਲੁ ਮੁਖਿ ਖਾਇਆ॥ ਕੰਗਨ ਬਸਤੁ ਗਹਨੇ ਬਨੇ ਸੁਹਾਵੇ॥ ਧਨ ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ਜਾਂ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਵੈ॥', ਪੰਨਾ ੭੩੭. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਨਰਕ ਹੀ ਜਾਣਾ ਪਏਗਾ, ਜਿਵੇਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ - 'ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਵੈ॥ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਤੋ ਨਰਕਿ ਜਾਵੈ॥', ਪੰਨਾ ੨੪੦. ਪੰਨਾ ੬੮੨ ਤੇ, ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਚੰਗੇ ਆਚਰਣ, ਧਰਮ ਕਰਮ ਕਰੀ ਜਾਓ, ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹਨ - 'ਆਨ ਅਚਾਰ ਬਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜੇਤੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਫੋਕ॥'

ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥

ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥੪॥੧॥੩੫॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਲਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਇਆ, ਦੇਹ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸੇਜ ਬਣਾ ਲਏਂਗੀ, ਭਾਵ, ਪੂਰਾ ਸਮਰਪਣ ਕਰੇਂਗੀ ਤਾਂ..

ਮਨ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਦੀਵਾ ਜਲਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਨਾਮ ਦੀ ਵੱਟੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਤੇਲ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਜਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ - 'ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਦੀਵਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੇ ਬਾਤੀ ਨਾਮੁ ਤੇਰੇ ਤੇਲੁ ਲੇ ਮਾਹਿ ਪਸਾਰੇ॥ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ ਜੋਤਿ ਲਗਾਈ ਭਇਓ ਉਜਿਆਰੇ ਭਵਨ ਸਗਲਾਰੇ॥'

ਅਰਥ : ..ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਪ੍ਰਭੂ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ, ਕਾਇਆ, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸੇਜ ਤੇ ਆਏਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲਏਗਾ॥੪॥੧॥੩੫॥

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਪੰਨਾ ੭੩੭ ਤੇ, ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ, ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਸੋਹਣਾ ਲਾਲ, ਪਿਆਰਾ ਪਤੀ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ, ਵਿਛਾਈ ਹੋਈ ਸੇਜ ਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾਉਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ, ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ - 'ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਸਰਧ ਅਪਾਰਾ॥ ਨਵ ਰੰਗ ਲਾਲੁ ਸੇਜ ਰਾਵਣ ਆਇਆ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਿਰ ਧਨ ਮਿਲਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥' ('ਸਰਧ' ਦਾ ਅਰਥ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ)।

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ, ਗੁਣ ਧਾਰਣ ਕਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਇੰਝ ਦਸਿਆ ਹੈ - 'ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮੋਹਿ ਬਿਆਹਿ ਚਲੇ ਹੈ ਪੁਰਖ ਏਕ ਭਗਵਾਨਾ॥', ਪੰਨਾ ੪੮੨.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੨੪੪ ਤੇ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਲ ਸਿੰਗਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ - 'ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਏ ਐਸਾ ਕਰੇ ਸੀਗਾਰੇ॥'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੪੦੦ ਤੇ ਅਸਲ ਸਿੰਗਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸਰੀ ਬਣਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਚੱਜ ਅਚਾਰ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ/ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਓ। ਦੂਜਾ, ਭਾਵ, ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਭੁਲਾਣਾ ਹੀ ਤੰਬੋਲ ਚਬਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਚੱਜ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਿੰਗਾਰ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਰੂਪ ਅਸਲ ਸੋਹਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰਤਾਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਅ ਗਈ ਉਹੀ ਅਸਲ ਸੁਹਾਗਣ ਹੈ - 'ਸੰਤਾ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਰੀ ਏਹੁ ਅਚਾਰਾ ਸਿਖੁ ਰੀ॥.. ਭਰਤਾ ਕਹੈ ਸੁ ਮਾਨੀਐ ਏਹੁ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਇ ਰੀ॥ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਵਿਸਾਰੀਐ ਏਹੁ ਤੰਬੋਲਾ ਖਾਇ ਰੀ॥ ਤਿਸ ਹੀ ਚਜੁ ਸੀਗਾਰੁ ਸਭੁ ਸਾਈ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰਿ ਰੀ॥ ਸਾਈ ਸੋਹਾਗਣ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ ਰੀ॥'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੪੩੧ ਤੇ, ਅਸਲ ਸਿੰਗਾਰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ, ਉਸ ਸੰਤ ਜਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਇਹੀ ਸਮਰੱਥ ਉਸਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਿੰਗਾਰ, ਜ਼ਹਿਰ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ! ਮੈਂ ਉਹ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਹਨ - 'ਇਹੁ ਤਨੁ ਵੇਚੀ ਸੰਤ ਪਹਿ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਦੇਇ

ਮਿਲਾਇ॥ ਸੁਖ ਸੀਗਾਰ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਫੀਕੇ ਤਜਿ ਛੋਡੇ ਮੇਰੀ ਮਾਇ॥'

ਸਿੰਗਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਸਲ ਢੰਗ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਦਾ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਨੰਦਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਨਹੱਦ ਧੁਨੀ (ਬਾਣੀ) ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰੋ, ਭਾਵ, ਸਿਮਰਣ ਕਰੋ - 'ਸੁਅਸਤਿ ਆਥਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ॥ ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ॥' ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ, ਪੰਨਾ ੫੧੪ ਤੇ, ਅਸਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਪੂਜਦੀ ਹੈ - 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਹਿ ਸੇਈ ਜਨ ਸੋਹਣੇ ਤਿਨ੍ ਕਉ ਪਰਜਾ ਪੂਜਣ ਆਈ॥'

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੋਹਣੇ ਹਨ - 'ਸੇਈ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹਣੇ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਜਿਨ ਬੈਹਣੇ॥'